Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MICHAL BOBEK
prezentate la 19 ianuarie 2017 [1]

Cauza C-465/15

Hüttenwerke Krupp Mannesmann GmbH
împotriva
Hauptzollamt Duisburg

[cerere de decizie preliminară formulată de Finanzgericht Düsseldorf (Tribunalul fiscal, Düsseldorf, Germania)]

„Cerere de decizie preliminară – Impozitarea produselor energetice și a electricității – Directiva 2003/96/CE – Domeniu de aplicare – Noțiunea de electricitate utilizată în principal în procesul de reducere chimică – Includerea electricității utilizate pentru turbosuflantele furnalelor în vederea producerii de fontă brută”

I. Introducere

1. Hüttenwerke Krupp Mannesmann GmbH (denumită în continuare „reclamanta” din litigiul principal) exploatează un furnal care produce fontă brută. Acest procedeu de producție a fontei brute implică reducerea chimică a minereului de fier, care necesită injectarea de aer fierbinte comprimat în furnal. Aerul comprimat este produs folosind turbosuflante.

2. Litigiul principal intervenit între reclamantă și Hauptzollamt Duisburg (autoritatea fiscală competentă, Duisburg, Germania, denumită în continuare „pârâta”), precum și întrebarea adresată de instanța națională privesc aspectul dacă electricitatea utilizată pentru a pune în funcțiune turbosuflantele este „utilizată în principal în procesul de reducere chimică”, în sensul articolului 2 alineatul (4) litera (b) din Directiva 2003/96/CE (denumită în continuare „directiva”) [2]. În caz afirmativ, aceasta nu ar fi supusă impozitării minime prevăzute de această directivă.

1 Limba originală: engleza.

2 Directiva din 27 octombrie 2003 a Consiliului privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității (JO 2003, L 283, p. 51, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 98).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Directiva 2003/96

3. Considerentele (2)-(7) și (22) ale directivei au următorul cuprins:

„(2) Absența dispozițiilor comunitare care să impună o rată minimă a impozitării la electricitate și la alte produse energetice decât uleiurile minerale poate afecta buna funcționare a pieței interne.

(3) Buna funcționare a pieței interne și realizarea obiectivelor celorlalte politici comunitare necesită stabilirea la nivel comunitar a unor rate minime de impozitare la majoritatea produselor energetice, inclusiv electricitate, gaze naturale și cărbune.

(4) Diferențele apreciabile între ratele naționale de impozitare a energiei aplicate de statele membre ar putea afecta buna funcționare a pieței interne.

(5) Fixarea la nivel comunitar a unor rate minime de impozitare corespunzătoare poate permite reducerea diferențelor actuale între ratele naționale de impozitare.

(6) În conformitate cu articolul 6 din tratat, cerințele de protecție ecologică trebuie incluse în elaborarea și punerea în aplicare a altor politici comunitare.

(7) Fiind parte la Convenția cadru a ONU privind schimbările climaterice, Comunitatea a ratificat Protocolul Kyoto. Impozitarea produselor energetice și, dacă este cazul, a electricității, reprezintă unul dintre instrumentele de care se dispune pentru implementarea obiectivelor Protocolului Kyoto.

[…]

(22) Produsele energetice trebuie supuse în principal unui cadru comunitar atunci când sunt utilizate drept combustibil pentru încălzire sau drept carburant. În această privință, excluderea din sfera de aplicare a acestui cadru a produselor energetice și a proceselor mineralogice cu dublă utilizare și utilizate altfel decât drept combustibil sau carburant ține de natura și logica sistemului fiscal. Electricitatea utilizată în mod similar trebuie să beneficieze de un tratament analog.”

4. Articolul 1 din directivă obligă statele membre să impoziteze „produsele energetice și electricitatea”.

5. Articolul 2 alineatul (1) definește produsele energetice printr-o listă de coduri NC, limitate în anumite cazuri la destinația utilizării drept combustibil pentru încălzire sau carburant. Articolul 2 alineatul (2) confirmă faptul că directiva se aplică și „[e]lecticității incluse în codul NC 2716”.

6. Articolul 2 alineatul (3) obligă în anumite cazuri statele membre să aplice rate de impozitare produselor care nu intră sub incidența definiției „produse energetice”, atunci când aceste produse sunt destinate utilizării, sunt puse în vânzare sau sunt utilizate drept carburant sau combustibil pentru încălzire.

7. Articolul 2 alineatul (4) litera (b) prevede că directiva nu se aplică următoarelor utilizări ale produselor energetice și ale electricității:

– produse energetice utilizate în alte scopuri decât drept carburant sau combustibil de încălzire;

– dublă utilizare a produselor energetice.

Un produs energetic are dublă utilizare atunci când este folosit atât drept combustibil pentru încălzire, cât și pentru alte scopuri decât acela de carburant sau combustibil pentru încălzire. Utilizarea produselor energetice pentru reducerea chimică și în procesele electrolitice și metalurgice este considerată utilizare dublă;

– electricitate utilizată în principal în procesul de reducere chimică, dar și în procese electrolitice și metalurgice;

– electricitate, atunci când reprezintă mai mult de 50 % din costul unui produs. «Costul unui produs» înseamnă achizițiile totale de bunuri și servicii, plus costurile de personal plus consumul de capital fix la nivelul întreprinderii, conform definiției din articolul 11. Acest cost se calculează în medie pe unitate. «Costul electricității» înseamnă valoarea reală de cumpărare a electricității sau costul de producție al electricității dacă este produsă în întreprindere;

– procese mineralogice.

«Procese mineralogice» înseamnă procesele clasificate în nomenclatura NACE la codul DI 26 «fabricarea altor produse minerale nemetalice» incluse în Regulamentul (CEE) nr. 3037/90 a Consiliului din 9 octombrie 1990 privind clasificarea statistică a activităților din Comunitatea Europeană.

Totuși, dispozițiile din articolul 20 se aplică acestor produse energetice.”

III. Situația de fapt, procedura și întrebarea preliminară

8. Reclamanta exploatează un combinat siderurgic. În instalația furnalului din combinat este produsă fontă brută. Minereul de fier este transformat în fontă brută prin îndepărtarea oxigenului (reducere chimică). Această reacție are loc la temperaturi ridicate și implică utilizarea de aer fierbinte comprimat.

9. Aerul comprimat utilizat în procesul de reducere chimică este generat de turbosuflante și este injectat în furnal.

10. Reclamanta a adresat pârâtei o cerere de scutire de impozit în temeiul articolului 9a din Stromsteuergesetz [denumită în continuare „StromStG”, legea națională privind impozitul pe electricitate în Germania, care transpune articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din directivă, care stabilește una dintre excepțiile de la aplicarea directivei] pentru electricitatea pe care a utilizat-o pentru punerea în funcțiune a turbosuflantei.

11. Pârâta a respins cererea pentru motivul că, în temeiul articolului 9a alineatul (1) punctul 4 din StromStG, numai electricitatea care a fost utilizată în procesele de reducere chimică poate fi scutită de impozit. Avantajul fiscal ar putea fi obținut numai în cazul în care electricitatea ar fi fost utilizată în principal în procesul de reducere chimică. În prezenta cauză însă, pârâta a decis că electricitatea a fost utilizată în principal pentru punerea în funcțiune a unui motor folosit în scopul de a produce aer comprimat. Electricitatea nu a generat o reducere chimică a minereului de fier.

12. Reclamanta a contestat această decizie la pârâtă. Unul dintre argumentele sale a fost că, în temeiul articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din directivă, aceasta nu se aplică electricității care este utilizată în principal în procesul de reducere chimică. Această dispoziție permite astfel și alte utilizări, în special producția și transportul de aer comprimat, fără de care procesele de reducere chimică din furnal ar fi imposibile. Reclamanta a susținut că utilizarea electricității pentru care a solicitat scutirea nu este finalizată în turbosuflante. Noțiunea de proces de reducere chimică se extinde și la producția de aer comprimat, acesta constituind o materie primă esențială.

13. Pârâta a respins contestația. Reclamanta a atacat această decizie în fața Finanzgericht Düsseldorf (Tribunalul fiscal, Düsseldorf, Germania), care a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din [Directiva 2003/96 a Consiliului] privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității trebuie interpretat, în ceea ce privește procesul desfășurat în furnale de producție a fontei brute, în sensul că și energia electrică utilizată pentru funcționarea turbosuflantelor trebuie considerată electricitate utilizată în principal în procesul de reducere chimică?”

14. Reclamanta și pârâta din litigiul principal, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Persoanele interesate care au participat la faza scrisă, precum și guvernul Regatului Unit au prezentat observații orale în cadrul ședinței care a avut loc la 17 noiembrie 2016.

IV. Apreciere

15. Articolul 2 alineatul (4) litera (b) din directivă exclude din domeniul de aplicare al directivei „electricitate[a] utilizată în principal în procesul de reducere chimică, dar și în procese electrolitice și metalurgice”, ceea ce înseamnă că acestea din urmă nu ar fi supuse impozitării.

16. Prin intermediul întrebării sale, instanța de trimitere întreabă dacă noțiunea „în procesul de reducere chimică” cuprinde și energia electrică utilizată pentru funcționarea turbosuflantelor care comprimă aerul, care este apoi utilizat în procesul de reducere chimică a minereului de fier în fontă brută.

17. Întrebarea adresată de instanța națională se referă în esență la intensitatea legăturii dintre electricitate și reducerea chimică. Electricitatea nu este utilizată în mod direct în procesul de transformare chimică a minereului de fier, în sensul de a fi utilizată pentru a elimina oxigenul din minereu [3]. În schimb, electricitatea este utilizată pentru a genera o materie primă – aerul comprimat – necesară în procesul de reducere chimică. Această materie primă este *esențială* în procesul de reducere chimică și este injectată *direct* și *imediat* în furnal. Însă acest caracter „imediat” și „direct” este suficient pentru a fi considerat ca fiind utilizat „în procesul de reducere chimică”?

18. Pentru motivele prezentate mai jos, în opinia noastră răspunsul este afirmativ. Vom analiza în cele ce urmează sensul obișnuit al dispozițiilor relevante (A), interpretarea sistematică și teleologică (B), relevanța jurisprudenței existente privind articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță (C) și, în sfârșit, aplicarea acestora în prezenta cauză (D).

A. Sensul obișnuit

19. Articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din directivă nu a fost încă interpretat de Curte.

3 Aceasta se deosebește, de exemplu, de electroliză, în care electricitatea este utilizată în mod direct pentru a separa substanțele chimice.

20. Potrivit sensului obișnuit al expresiei electricitate „utilizată în principal în procesul de reducere chimică”, această noțiune ar putea include cu siguranță și electricitatea utilizată pentru a pune în funcțiune turbosuflantele. Deși, într-un anumit sens, electricitatea este utilizată „în procesul” de învârtire a unui ventilator și de generare a aerului comprimat, acest lucru nu constituie cu siguranță un scop în sine. Aerul comprimat este injectat imediat în furnal. Acesta constituie o materie primă esențială pentru reducerea chimică a minereului de fier. Într-adevăr, în *acest* sens, electricitatea nu servește niciunui alt scop decât aceluia de a face posibilă reducerea chimică.

21. În opinia noastră însă, o simplă exegeză a expresiei „în procesul de”, precum și a echivalentului ei în alte versiuni lingvistice [4] nu oferă un răspuns concludent la întrebarea adresată de instanța națională.

22. Se poate spune că persistă diferite incertitudini textuale: dispoziția nu face în mod explicit distincție între electricitatea utilizată „direct” sau „indirect” în procesul de reducere chimică. Aceasta nu specifică nici faptul că „reducerea chimică” înseamnă chiar reacția propriu-zisă spre deosebire de procesul respectiv în sens mai larg. Este adevărat că o vagă legătură cu reacția chimică ar fi insuficientă. Excepția nu ar putea cu siguranță să cuprindă de exemplu electricitatea utilizată pentru a pune în funcțiune aparatul de distribuit băuturi din cantina personalului unei fabrici. Astfel de legături sunt prea vagi. În schimb, în prezenta cauză, caracterul imediat și esențial al producției și al utilizării materiei prime – aerul comprimat – face răspunsul mai puțin clar.

23. Prin urmare, sensul obișnuit al dispoziției în discuție rămâne neclar în ceea ce privește un element esențial identificat deja: legătura dintre electricitate și reducerea chimică. Prin urmare, este necesară o interpretare sistematică și teleologică a aceleași dispoziții.

B. Interpretarea sistematică și teleologică

24. În cele ce urmează ne vom concentra atenția asupra a patru aspecte, și anume: interpretarea celei de a treia liniuțe în ansamblu (1), analiza naturii articolului 2 alineatul (4) litera (b) ca excepție de la directivă sau ca element definitoriu al domeniului său de aplicare (2), necesitatea unei interpretări stricte pentru a menține „efectul util” (3) și o interpretare paralelă a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță (4).

1. A treia liniuță în ansamblu

25. Cu titlu introductiv în această privință, și la intersecția dintre interpretarea obișnuită și cea sistematică, este util să se analizeze cea de a treia liniuță în ansamblul său. Deși instanța de trimitere alege în mod specific exemplul procesului de „reducere chimică” ca obiect al interpretării, a treia liniuță vizează și procesele „electrolitice” (care se referă la producția prin electroliză) și pe cele „metalurgice”. Interpretarea spontană și obișnuită pe care o dăm acestor trei excepții în ansamblu este în sensul că ele se referă la trei tipuri de procedee industriale, astfel cum a fost invocat de către reclamantă în cuprinsul observațiilor sale scrise.

26. În cadrul ședinței, Comisia a susținut că, la fel ca noțiunea „reducere chimică”, noțiunea „procese metalurgice” trebuie interpretată strict. Cu toate acestea, Comisia a recunoscut de asemenea că, chiar și în cazul unei astfel de interpretări, noțiunea ar putea cuprinde totuși o serie de procedee din industria metalurgică (inclusiv procesul de reducere chimică a minereurilor).

4 De exemplu, în limba franceză „pour”, în limba spaniolă „a efectos de”, în limba italiană „per”, în limba neerlandeză „voor”, în limba germană „für die Zwecke”, în limba cehă „pro účely”.

27. Numai pentru acest motiv, suntem reticenți în a da o interpretare prea strictă noțiunii „în procesul de reducere chimică”, care s-ar referi numai la îndepărtarea foarte specifică a atomilor de oxigen prin folosirea directă a electricității. Pentru ce motiv ar exista nevoia imperativă a interpretării stricte a unei noțiuni, dacă același procedeu este de natură să fie oricum înglobat într-o altă noțiune din cadrul aceleiași excepții?

2. Articolul 2 alineatul (4) litera (b): excepție sau definire a domeniului de aplicare?

28. Întemeindu-se pe o interpretare sistematică și teleologică, pârâta din litigiul principal și Comisia pledează totuși pentru o astfel de interpretare strictă a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță. Poziția lor principală este aceea că expresia „în procesul de reducere chimică” se referă numai la electricitatea utilizată ca parte a reacției de reducere chimică propriu-zisă. Aceasta nu ar cuprinde așadar electricitatea utilizată în turbosuflante, care ar fi atunci reglementată de directivă. În schimb, reclamanta, precum și guvernul Regatului Unit, adoptă o percepție mai amplă a noțiunii, concluzionând că electricitatea utilizată în turbosuflante ar intra sub incidența articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță și ar fi exclusă din domeniul de aplicare al directivei.

29. În sprijinul pozițiilor lor, pârâta și Comisia susțin că însuși faptul că articolul 2 alineatul (4) litera (b) stabilește excepții de la regula generală a impozitării produselor energetice și a electricității înseamnă că această dispoziție trebuie, prin urmare, să fie interpretată în mod strict. În acest sens, ele se referă la jurisprudența generală potrivit căreia excepțiile trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte [5], precum și la linia jurisprudențială care stabilește că nu a existat nicio intenție legislativă de instituire a unor excepții cu caracter general de la directivă [6].

30. Deși la prima vedere este atractivă ca argument, la o examinare mai atentă, această jurisprudență nu este de prea mare ajutor în a răspunde la întrebarea adresată de instanța de trimitere.

31. Pentru început, am dori să subliniem în acest sens că articolul 2 alineatul (4) din directivă nu stabilește o listă de excepții. În schimb, acesta definește domeniul de aplicare al directivei. În opinia noastră, acest lucru rezultă în mod clar dintr-o interpretare sistematică a directivei, al cărei articol 2 definește produsele și utilizările la care se aplică directiva. Excepțiile și excluderile din acest domeniu de aplicare definit în mod general sunt prevăzute mai departe în cuprinsul directivei, în special la articolele 17-19. Interpretarea articolului 2 alineatul (4) litera (b) în sensul că definește domeniul de aplicare mai degrabă decât în sensul că reglementează unele excepții este susținută în plus de Hotărârea Fendt a Curții (referitoare la Directiva 92/81/CEE [7], care a precedat directiva [8]).

32. Pentru acest motiv, nu considerăm că punctul de plecare trebuie să fie în mod necesar acela că articolul 2 alineatul (4) litera (b) ar trebui să primească o interpretare cât mai strictă posibil. Însă chiar și dacă un astfel de punct de plecare ar fi adoptat, și, din motive practice, definițiile de excludere-includere referitoare la domeniul material de aplicare al directivei ar fi echivalate cu excepțiile propriu-zise, problema esențială rămâne aceeași: interpretarea strictă a unei excepții nu trebuie să fie împinsă atât de departe încât să golească excepția de orice semnificație și relevanță rezonabile.

5 Menționând, de exemplu, Hotărârea din 5 martie 2015, Statoil Fuel & Retail (C-553/13, EU:C:2015:149, punctul 39).

6 A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 21 decembrie 2011, Haltergemeinschaft LBL (C-250/10, nepublicată, EU:C:2011:862, punctul 23), și Hotărârea din 1 decembrie 2011, Systeme Helmholz (C-79/10, EU:C:2011:797, punctul 23).

7 Directiva Consiliului din 19 octombrie 1992 privind armonizarea structurilor accizelor la uleiurile minerale (JO L 316, p. 12).

8 Hotărârea din 5 iulie 2007, Fendt Italiana (C-145/06 și C-146/06, EU:C:2007:411, punctul 37): „[…] deși uleiurile minerale utilizate altfel decât drept combustibil de încălzire sau carburant intrau în domeniul de aplicare al Directivei 92/81, aceste produse fiind, astfel cum Curtea s-a pronunțat la punctele 30 și 33 din Hotărârea Comisia/Italia, citată anterior, exonerate în mod obligatoriu de la acciza armonizată, legiuitorul comunitar, cu ocazia adoptării Directivei 2003/96, a înțeles să modifice acest regim, excluzând astfel de produse din domeniul de aplicare al acestei din urmă directive[…]”.

3. Interpretare strictă pentru a menține „efectul util”?

32. Pentru motive similare, nu suntem de acord nici cu propunerea făcută de Comisie în legătură cu acest aspect, potrivit căreia interpretarea expresiei „în procesul de reducere chimică” ca însemnând ceva mai mult decât utilizarea directă a electricității pentru a îndepărta oxigenul ar aduce atingere întregii directive sau ar compromite oarecum în mod inevitabil „efectul util” al acesteia.

33. În opinia noastră, aceasta reprezintă o sugestie oarecum forțată. Într-adevăr, Comisia s-a îndepărtat într-o anumită măsură de la această sugestie în cadrul ședinței. Reamintim că ceea ce este în discuție în prezenta cauză este problema foarte specifică dacă electricitatea utilizată pentru a comprima aer în scopul injectării sale în furnal intră în domeniul de aplicare al articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din directivă. Este de necontestat faptul că această parte a procesului este strâns legată de reducerea chimică și esențială pentru aceasta [9]. Astfel, însăși Comisia a părut să aibă uneori dificultăți în a face această distincție în memoriile sale [10].

34. După cum s-a subliniat deja la punctul 32 de mai sus, suntem de asemenea prudenți față de riscul ca o interpretare excesiv de strictă a noțiunii „în procesul de reducere chimică” să reducă practic sfera sa de aplicare la nimic. Acest lucru ar putea conduce la situația ca această noțiune să cuprindă aproape în exclusivitate utilizări care în orice caz intră în sfera de aplicare a scutirii electricității utilizate „în procese metalurgice”. Astfel, se ridică din nou aceeași întrebare: în cazul în care aceasta ar fi fost într-adevăr intenția legiuitorului, care este motivul pentru care acesta a introdus trei noțiuni diferite în modul de redactare a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță?

35. În acest sens, Comisia și pârâta au oferit în observațiile lor scrise și orale două exemple de procedee industriale care implică utilizarea electricității în principal „în procesul de reducere chimică”. Aceste exemple au constat în producția de (i) cuptoare cu arc electric și de (ii) plachete de siliciu. Nu este scopul prezentelor concluzii angajarea într-o analiză detaliată a relevanței acestor exemple în sens abstract. Totuși, în cadrul ședinței a fost clar că a existat un dezacord cu privire la aspectul dacă aceste procedee industriale ar implica efectiv utilizarea electricității în principal „în procesul de reducere chimică” și, în caz afirmativ, dacă acestea ar intra de asemenea sub incidența noțiunii de electricitate utilizată în principal „în procese metalurgice”.

36. Prin urmare, în opinia noastră, rămâne încă deschisă întrebarea dacă, în interpretarea pe care Comisia și pârâta o dau articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță, scutirea aplicată pentru electricitatea utilizată în principal „în procesul de reducere chimică” ar mai avea vreo importanță practică.

4. Interpretarea sistematică și „paralelă” a celei de a doua și a celei de a treia liniuțe

37. Este posibil să se obțină o perspectivă suplimentară cu privire la interpretarea articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță pe baza unei interpretări sistematice a celei de a doua și a celei de a treia liniuțe a acestei dispoziții considerate împreună?

38. Comisia și pârâta susțin o astfel de interpretare sistematică. Acestea merg chiar mai departe și susțin ceea ce se numește interpretarea „paralelă” a celor două liniuțe. În opinia lor, această interpretare paralelă conduce la o interpretare mai degrabă strictă a celei de a treia liniuțe.

9 Acest lucru a fost confirmat în mod explicit de însăși instanța de trimitere.

10 Astfel de exemplu atât în observațiile scrise, cât și în cele orale, Comisia se referă la „strânsa legătură” care trebuie să existe între procesul de reducere chimică și utilizarea electricității, care, la prima vedere, ar putea cuprinde și electricitatea utilizată la punerea în funcțiune a turbosuflantelor (Comisia a calificat ulterior această expresie în cadrul observațiilor sale orale).

39. După cum au subliniat în mod întemeiat pârâta și Comisia, considerentul (22) al directivei se referă la excepția dublei utilizări a produselor energetice care se găsește la articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și care impune ca electricitatea „utilizată în mod similar […] [să] beneficieze de un tratament analog”. Un tratament similar al electricității și al produselor energetice este de asemenea necesar pentru a contribui la evitarea denaturării nejustificate a concurenței, fapt care ar compromite în special îndeplinirea obiectivelor directivei privind piața internă.

40. Totuși, în pofida acestei necesități a tratamentului similar și, în sens mai general, a necesității evidente de a asigura coerența interpretării, este clar că există diferențe foarte importante între modul de formulare și structura articolului 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță. Aceste diferențe merită să fie prezentate aici în detaliu, întrucât stabilesc limite clare în ceea ce privește interpretarea „paralelă” a celor două liniuțe.

41. Cea de a doua liniuță este în anumite privințe *mai strictă* decât cea de a treia liniuță. Cea de a doua liniuță se aplică numai dublelor utilizări ale produselor energetice. Noțiunea de dublă utilizare lipsește însă complet din cuprinsul celei de a treia liniuțe. În plus, cea de a doua liniuță se aplică numai atunci când produsele energetice sunt utilizate doar drept combustibil pentru încălzire (cu excluderea carburantului). O astfel de limitare lipsește din nou din cuprinsul celei de a treia liniuțe.

42. În alte privințe, cea de a doua liniuță este *mai largă*, întrucât prezintă procesele de reducere chimică, electrolitice și metalurgice doar ca exemple de utilizare dublă, în timp ce a treia liniuță le prezintă ca pe o enumerare exhaustivă. În plus, cea de a doua liniuță se poate aplica chiar și atunci când procesele de reducere chimică, electrolitice și metalurgice reprezintă doar utilizări minore. A treia liniuță impune ca acestea să reprezinte utilizări principale.

43. Acestea reprezintă diferențe textuale semnificative și explicite în ceea ce privește domeniul de aplicare al acestor două liniuțe, care sunt introduse de legiuitor. Ele sunt inevitabile într-o anumită măsură. Din punct de vedere fizic, electricitatea este foarte diferită de alte produse energetice. O astfel de diferență majoră constă în faptul că celelalte produse energetice pot suferi o transformare chimică, care să le permită să îndeplinească un rol în procesele industriale, ceea ce este imposibil în cazul electricității [11]. Această posibilitate reprezintă într-adevăr un element central al modului de formulare a excepției privind „dubla utilizare” prevăzute la articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță.

44. Pe scurt, considerăm că există importante limitări textuale și practice aplicabile interpretării „paralele” a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță.

45. Subliniem acest aspect deoarece în special Comisia a adoptat această interpretare paralelă ca element cheie al argumentației sale și a insistat destul de mult asupra acesteia în observațiile sale scrise. Comisia susține că: (i) cerința dublei utilizări ar putea fi dedusă din cuprinsul celei de a treia liniuțe și că (ii) cea de a treia liniuță s-ar putea aplica numai atunci când electricitatea este utilizată drept combustibil pentru încălzire (nu și atunci când este utilizată drept carburant). În opinia noastră, aceasta constituie o utilizare oarecum discutabilă a interpretării sistematice și teleologice, care urmărește în esență să rescrie textul unei directive. Din motive de securitate juridică, o astfel de abordare trebuie să fie în mod clar respinsă.

46. În pofida acestor limitări clare în ceea ce privește interpretarea „paralelă” a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și a articolului 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță, precum și în pofida preocupărilor noastre cu privire la abordarea mai degrabă flexibilă a Comisiei privind interpretarea juridică, suntem de acord că pot fi obținute unele informații din jurisprudența existentă cu privire la cea de a doua liniuță. Vom analiza această jurisprudență în secțiunea următoare.

11 Vom reveni asupra acestui aspect mai jos, în contextul cauzei X.

C. Jurisprudența cu privire la articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță

47. Principala cauză pertinentă în acest caz o constituie cauza X [12]. Aceasta se referea la aplicarea excepției dublei utilizări prevăzută la articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță. Reclamanta din acea cauză producea zahăr. În respectivul proces, ea folosea carburant pentru încălzire. Ea folosea de asemenea CO_2 rezultat din arderea carburantului, în două scopuri. În primul rând, pentru producerea zahărului propriu-zis (CO_2 constituie o materie primă esențială). În al doilea rând, aceasta a exportat CO_2 pentru utilizarea acestuia la producerea de îngrășăminte. Instanța națională a dorit să afle dacă acest aspect echivala cu o dublă utilizare și dacă putea beneficia de excepția privind dubla utilizare. Instanța a afirmat că atunci când CO_2 era utilizat drept materie primă pentru producerea zahărului era vorba despre dublă utilizare, iar atunci când era exportat, nu era vorba despre aceasta.

48. În cadrul argumentației sale, care merită să fie menționată aici în totalitate, Curtea a afirmat că [13]:

„[…] poate exista dublă utilizare a produsului energetic care face obiectul arderii în cadrul unui proces de fabricație în măsura în care […]acest *proces nu se poate realiza* fără utilizarea unei substanțe despre care este cert că *poate fi generată exclusiv prin arderea* produsului energetic respectiv.

Întrucât produsul energetic în cauză este în acest caz utilizat în procesul de fabricație menționat drept sursă de energie în scopul obținerii gazului generat exclusiv de arderea produsului energetic respectiv, este permis să se considere că această funcție de sursă de energie face într-adevăr obiectul a două utilizări concomitente.

În schimb, dacă, în împrejurări precum cele din litigiul principal, un gaz generat prin ardere nu este produsul necesar pentru a finaliza cu succes procesul de producție, ci un reziduu al acestui proces care este pur și simplu valorificat, nu există dublă utilizare a produsului energetic propriu-zis. Astfel, numai faptul că gazul generat constituie o materie primă *într-un proces de fabricație distinct*, precum cel al producției de îngrășământ agricol, nu poate fi suficient pentru a considera că există dublă utilizare a produsului energetic care a făcut obiectul arderii.” (Sublinierea noastră.)

49. Din argumentația Curții rezultă trei aspecte. În primul rând, Curtea subliniază natura esențială a materiei prime („nu se poate realiza fără”). În al doilea rând, materia primă trebuie să fie generată prin arderea combustibilului („exclusiv prin arderea”). În al treilea rând, în cazul în care materia primă ar fi destinată unui „proces de fabricație distinct”, excepția dublei utilizări nu s-ar putea aplica.

50. Cauza Yara constituie o altă cauză, mai recentă, referitoare la articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță din directivă [14].

51. Acea cauză se referea la producția de amoniac. Procedeul de fabricație genera gaze „slabe”. Acestea erau apoi amestecate și arse cu gaze naturale, căldura rezultată din această ardere fiind utilizată pentru a îndeplini mai multe funcții: încălzirea și uscarea vaporilor, descompunerea chimică și evacuarea gazelor reziduale. Întrebarea adresată Curții era în esență dacă gazele naturale puteau beneficia de excepția privind dubla utilizare.

52. Răspunzând negativ, Curtea a reiterat principiile de bază stabilite în Hotărârea X. Ea a concluzionat că nu exista o dublă utilizare a gazului natural pentru două motive. În primul rând, procesul de producție putea fi finalizat fără gazul natural. În plus, chiar dacă acesta nu putea fi finalizat, nu exista nicio transformare a gazului natural în vapori [15].

12 Hotărârea din 2 octombrie 2014, X (C-426/12, EU:C:2014:2247).

13 Hotărârea din 2 octombrie 2014, X (C-426/12, EU:C:2014:2247, punctele 24-26).

14 A se vedea Ordonanța din 17 decembrie 2015, YARA Brunsbüttel (C-529/14, nepublicată, EU:C:2015:836).

15 Mai precis, ordonanța precizează că vaporii nu reprezintă o substanță care poate fi generată doar prin utilizarea gazului natural. A se vedea Ordonanța din 17 decembrie 2015, YARA Brunsbüttel (C-529/14, nepublicată, EU:C:2015:836, punctul 28).

53. Hotărârile X și Yara sunt interesante din două puncte de vedere. În primul rând, în opinia noastră, condițiile privind legătura directă, dezvoltate de Curte în Hotărârea X și confirmate în Hotărârea Yara, sunt utile ca bază pentru a stabili când electricitatea este utilizată „în procesul de reducere chimică”. În al doilea rând, hotărârile sunt de asemenea utile pentru a evidenția încă o dată limitele paralelelor făcute între articolul 2 alineatul (4) litera (b) a doua liniuță și articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță.

54. În ceea ce privește ultimul aspect, atât din Hotărârea Yara, cât și din Hotărârea X reiese faptul că produsul energetic ar putea beneficia de excepția privind „dubla utilizare” numai în măsura în care acesta a fost *transformat din punct de vedere fizic* și a *contribuit în această stare modificată* la procesul de producție. După cum am subliniat mai sus, o astfel de transformare este pur și simplu irelevantă în cazul electricității. Prin urmare, această condiție nu poate fi transpusă cu privire la cea de a treia liniuță.

D. Criteriile și aplicarea lor în prezenta cauză

55. Revenind la ultimul aspect și, prin urmare, și la principala chestiune a prezentei cauze: ce se poate spune despre criteriul legăturii indirecte? Există două condiții dezvoltate în Hotărârile X și Yara care, în opinia noastră, rămân relevante pentru prezenta cauză: *caracterul esențial* și *caracterul imediat al utilizării*.

56. Pentru a fi considerată „dublă utilizare”, arderea produsului energetic *trebuie să genereze o materie primă esențială* pentru procesul de producție. Pentru motivele menționate mai sus, electricitatea nu poate fi „transformată” în materie primă, însă trebuie să fie utilizată pentru a genera această materie primă.

57. În ceea ce privește *caracterul imediat* al utilizării, Hotărârea X precizează că excepția privind dubla utilizare nu se poate aplica atunci când materia primă generată este exportată în afara procesului de producție. Deși nu a fost prezentat în mod concret în acest mod, Hotărârea Yara implică în plus faptul că evacuarea gazului rezidual nu face suficient parte din proces pentru a permite aplicarea excepției privind dubla utilizare.

58. Aplicând aceste criterii în prezenta cauză, s-ar părea că electricitatea utilizată constituie o materie primă *esențială* necesară în procesul de reducere chimică. Aceasta reprezintă o componentă necesară acestui proces. Într-adevăr, instanța de trimitere confirmă în mod explicit acest aspect în cererea sa. Este adevărat că electricitatea în sine nu este transformată în materie primă esențială în același mod ca, de exemplu, în cauza X. Însă, astfel cum s-a analizat mai sus, acest aspect constituie pur și simplu rezultatul naturii fizice inerent diferite a electricității și a celorlalte produse energetice. Totuși, materia primă rămâne în egală măsură esențială și necesară, constituind astfel o parte indispensabilă a procesului. Pe scurt, fără această materie primă, procesul de reducere chimică nu ar putea avea loc.

59. De asemenea, considerăm că există o utilizare *directă* și *imediată* în acest caz. Aerul comprimat este generat și utilizat pe loc ca parte a unui proces continuu de reducere chimică. Spre deosebire de cauza X de exemplu, acesta nu este exportat în totalitate sau în parte și servește unicului scop de a face posibil procesul de reducere chimică.

60. Înainte însă de a concluziona, considerăm că este de asemenea necesar să abordăm explicit unele dintre argumentele de tipul „dar dacă” invocate de Comisie și de pârâtă. Aceste părți au susținut că, dacă electricitatea utilizată în turbosuflante ar fi exclusă din domeniul de aplicare al directivei, atunci acest lucru ar deschide posibilitatea altor forme de excluderi. Exemplul electricității utilizate pentru a pune în funcțiune benzi rulante care să transporte alte materii prime în furnal a fost menționat de mai multe ori.

61. Considerăm că criteriile aplicate mai sus, la punctele 59-60, sunt justificate, deoarece sunt conforme cu textul directivei, cu interpretarea sistematică și teleologică a acesteia, precum și cu Hotărârile anterioare X și Yara.

62. După cum a admis Comisia, aplicarea articolului 2 alineatul (4) litera (b) impune o analiză de la caz la caz. Așadar, suntem prudenți în a extinde sau în a aplica în mod abstract concluziile de mai sus și la alte cauze. Acestea fiind spuse și rămânând în același timp în sfera ipoteticului, având în vedere că nu constituie obiectul prezentei cauze, suntem sceptici în legătură cu afirmațiile potrivit cărora electricitatea utilizată pentru a pune în funcțiune benzi rulante ar putea intra sub incidența excepției. Benzile rulante nu „generează" nicio materie primă; ele doar transportă obiecte dintr-un loc în altul. Acestea nu constituie nici o parte esențială, și astfel indispensabilă a procesului de reducere chimică. Cu siguranță că ar putea fi avute în vedere și alte moduri sau mijloace de transport. De asemenea, nu există nici același caracter imediat ca în cazul aerului comprimat injectat direct în furnal ca parte a procesului de reducere chimică.

63. Pentru toate aceste motive, considerăm că răspunsul la întrebarea adresată de instanța de trimitere trebuie să fie după cum urmează:

Articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din Directiva 2003/96 a Consiliului privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității trebuie interpretat, în ceea ce privește procesul de producție de fontă brută într-un furnal, în sensul că electricitatea utilizată pentru propulsia turbosuflantelor trebuie considerată drept electricitate care este utilizată în principal în procesul de reducere chimică.

V. Concluzie

64. În lumina celor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de Finanzgericht Düsseldorf (Tribunalul fiscal, Düsseldorf, Germania) după cum urmează:

„Articolul 2 alineatul (4) litera (b) a treia liniuță din Directiva 2003/96/CE a Consiliului privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității, trebuie interpretat, în ceea ce privește procesul de producție de fontă brută într-un furnal, în sensul că electricitatea utilizată pentru propulsia turbosuflantelor trebuie considerată drept electricitate care este utilizată în principal în procesul de reducere chimică."